

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De keizer blootgelegd

Huliselan, I.C.

Citation

Huliselan, I. C. (2024). De keizer blootgelegd. *Tijdschrift Voor Geschiedenis*, 137(2), 217-218.
doi:10.5117/TvG2024.2.010.HULI

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY 4.0 license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4211922>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Oudheid

Mary Beard, vert. Brenda Mudde en Maarten van der Werf, *Keizer van Rome. Heersen over het Romeinse Rijk* (Athenaeum-Polak & Van Gennepe; Amsterdam, 2023) 528 p., ill., krt., €35,99
 ISBN 9789025316655

De keizer blootgelegd

Dit is een publieksboek, maar zeker geen dertien in een dozijn. Met achterflapteksten als 'Als Mary Beard de Romeinen toen had bijgestaan, hadden ze hun rijk nu nog gehad' stelt Mary Beard met haar nieuwe werk *Keizer van Rome* niet alleen de keizer centraal, maar zet ze zichzelf als een van de bekendste classici van onze tijd net zo in de kijker. Ze waagt zich aan een eindeloos bediscussieerd onderwerp. Helemaal volgens verwachting vertelt ze het verhaal vervolgens op een geheel eigen wijze.

Ze bespreekt de heersers vanaf de eerste keizer, Augustus (r. 27 v.Chr.-14 n.Chr.), tot Alexander Severus, die regeerde van 222 tot 235. Zowel in de proloog als de epiloog gaat ze uitbreiden op deze gekozen tijdspanne. Ze legt uit dat haar boek gaat over 'de keizer van Rome oude stijl' en dat dit type drastisch veranderde door het geopolitieke milieu dat na 235 ontstond. Terecht betoogt ze dat dit niet in de laatste plaats kwam door de opkomende rol van de christenen, hoewel haar opmerking dat door het christendom 'de basis waarop de oude orde van de Romeinse keizer berustte, grotendeels werd weggeslagen' (p. 376) enige nuancering behoeft. Toch roept haar type 'keizer oude stijl' vragen op. Was er wel één stijl? Waren de verschillen in contexten – sociaal, historisch, politiek of religieus – echt zo verwaarloosbaar dat we van één type kunnen spreken? Haar gebruik van voorbeelden – hoe goed gekozen ook – grenst soms aan *cherry picking*. Haar verdediging dat het gaat om het patroon, 'niet om de details' (p. 70), is niet altijd overtuigend.

Juist bij het grotere publiek wordt de oudheid vaak geassocieerd met een bepaalde mannelijkheid vanwege de traditionele focus op oorlog en helden. Zoniet in Beards boek, waarin de oorlogen van de keizer tot enkele paragrafen zijn gereduceerd. Haar hoofdstukindeling *says it all*: geen epische onderwerpen over strijd en testosteron, maar 'De macht aan tafel', 'Een paleisje!' en 'Vrije tijd?'. Ze begint met de oorsprong van de Romeinse alleenheerschappij en eindigt met de keizer op zijn sterfbed. Ondertussen leren we de keizer kennen in al zijn gewone facetten, voor zover je van 'gewoon' kunt spreken. Beard schroomt niet om fantastische voorbeelden en anekdotes te verhalen, wat het boek met al zijn informatie smeug en een tikkeltje scandalus maakt. Het meest indrukwekkend zijn echter de voorbeelden die ontdaan zijn van alle sensatie. Zo bespreekt ze de begrafenisrede van keizer Hadrianus voor zijn schoonmoeder Matidia, die heel intiem aandoet (p. 198).

Voor Beard is de keizer niet voor te stellen als één man, maar als een instituut bestaande uit een groot netwerk. In lijn met de focus van haar eerdere onderzoek geeft ze ruimte voor een inclusief perspectief en dat is de grote kracht van haar boek. Ze geeft een glansrol aan vrouwen en slaafgemaakten (waarom zij – of wellicht de vertalers – ook sporadisch de term 'slaaf' gebruikt, blijft helaas onuitgesproken), die ze overtuigend neerzet als onmisbare steunpilaren van het instituut.

Beard is een door de wol geverfde onderzoeker en dat laat ze duidelijk merken. In

plaats van te benadrukken wat we niet weten over het verleden en het daarbij te laten, zet ze steeds de volgende stap door haar eigen speculaties te delen. Ze doet het subtiel en met charme, en laat daarmee zien dat we niet zomaar een boek lezen over de keizer, maar dat het *haar* boek is. Haar scherpe opmerkingen als ‘maar ik zou denken dat [...]’ (p. 68), ‘is het niet even waarschijnlijk dat [...]’ (p. 81) en ‘ik ben er zeker van dat het anders zit’ (p. 167) zijn een welkom persoonlijk inkijkje in haar onderzoeksproces.

Als onderdeel van dit proces ontkomt Beard er niet aan om het *petition-and-response model* te behandelen – hét theoretische model waar onderzoekers van de Romeinse keizertijd niet omheen kunnen sinds Fergus Millar het in 1977 introduceerde. Volgens dit model was de keizer in beginsel reactief en was zijn beleid gebaseerd op de petitie van zijn onderdanen. Beard gebruikt het model als een rode draad door haar boek en benadrukt dat de communicatievorm van petitie een van de weinige zaken was die onveranderd bleef (p. 374), zelfs na het einde van het tijdperk van de ‘keizer oude stijl’. Dit klinkt allemaal misschien wat droog, maar in Beards boek is het dat allesbehalve. Ze maakt het geheel nog levendiger voor de lezer door veel verbanden te leggen tussen

toen en nu, oud en modern. Zo heeft ze het over Augustus’ ‘Make Rome Great Again-campagne’ (p. 56) en Livia’s veronderstelde manipulatie ‘op een welhaast Sovjetachtige manier’ (p. 81).

Het boek is mooi uitgegeven met nuttige appendices, kaarten en prachtige platen in kleur. Een minpunt is dat deze niet handig zijn geplaatst, namelijk als bijlagen ergens op driekwart van het boek. Hetzelfde geldt voor de kleinere zwart-witfiguren (vanwege de publicatiekosten?) in de tekst, waarnaar pas veel later of veel eerder in de tekst wordt verwezen. De vertalers verdienen een compliment voor de wijze waarop ze Beards bekende scherpte en humor hebben weten over te brengen.

Concluderend over de aard van de Romeinse alleenheerschappij stelt Beard: ‘Het is niet het geweld of de geheime politie die een autocratie in het zadel houdt, maar opzettelijke of onwetende, al dan niet goed bedoelde, collaboratie en accommodatie’ (p. 379). Het is een observatie waarmee ze het verleden met het heden verbindt. Beards werk schuurt en wringt en dat alles met de grootste klasse en scherpzinnigheid. Met dit boek doet ze haar reputatie eer aan.

Indira Huliselan, Universiteit Leiden